

**БАНК БУС САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН 2013 ОНЫ
4 ДҮГЭЭР УЛИРЛЫН ГАДААД ВАЛЮТЫН АРИЛЖААНЫ
МЭДЭЭ, САНХҮҮГИЙН НЭГТГЭЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА**

Улаанбаатар хот

НЭГ. ГАДААД ВАЛЮТЫН АРИЛЖААНЫ МЭДЭЭНИЙ ИРЦ

Санхүүгийн зохицуулах хорооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 6.1.2, 6.2.1 дэх заалтыг үндэслэн “Валютын арилжааг цэгцтэй болгох зорилгоор зарим тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай” Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2009 оны 02 дугаар сарын 28 дугаар тогтоолоор “Банк бус санхүүгийн үйл ажиллагааны зохицуулалтын журам”-д 7 заалт бүхий 2.6 дахь хэсгийг болон гадаад валютын арилжааны мэдээ гаргах хавсралтуудыг тус тус шинээр нэмж, “Гадаад валютын арилжааны үйл ажиллагаа” эрхлэн явуулд аг банк бус санхүүгийн байгууллага /цаашид ББСБ гэх/-ууд эдгээр хавсралтын дагуу мэдээг дараа сарын 10-ны өдрийн дотор гаргаж, Хороонд ирүүлж байхыг заасан. Үүний дагуу гадаад валютын арилжааны үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй ББСБ -уудаас гадаад валютын арилжааны мэдээг саруурб гаргуулан авч, улирлаар нэгтгэн Хорооны удирдлагуудад танилцуулж, нэгтгэлийг товч байдлаар Монголбанкинд хүргүүлж байгаа болно.

Манай улсын хэмжээнд 2013 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар банк бус санхүүгийн үйл ажиллагаа эрхлэн явуулж буй 263 ББСБ байгаагийн 104 ББСБ нь буюу нийт ББСБ-ын 39.5 хувь нь гадаад валютын арилжааны үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй байна.

Үүнээс 41 ББСБ нь эвхөн гадаад валютын арилжааны үйл ажиллагаа дагнан эрх элж байгаа бөгөөд нийт 263 ББСБ-ын 15.58 хувийг эзэлж, гадаад валютын арилжааны үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй нийт 104 ББСБ-ын 39.42 хувийг эзэлж байна.

Харин 63 ББСБ нь энэхүү үйл ажиллагааг банк бус санхүүгийн бусад үйл ажиллагаатай давхар эрхлэх зөвшөөрөлтэй байна.

Тайлант хугацаанд гадаад валютын арилжааны мэдээ ирүүлбэл зохих нийт 104 ББСБ-ын 74 нь ирүүлж, 30 нь ирүүлээгүй бөгөөд мэдээний ирц 71.15 хувьтай байна. /Гадаад валютын арилжааны мэдээний ирцийн талаарх мэдээллийг ББСБ тус бүрээр гаргаж, хавсаргав/.

Мэдээ ирүүлээгүй 30 ББСБ-ын 27 нь тайлант хугацаанд энэхүү үйл ажиллагааг эрхлэн явуулаагүй, цаашид явуулна гэсэн тайлбар бүхий албан бичгийг Хороонд ирүүлсэн бөгөөд 3 ББСБ нь ямар нэгэн тайлбар ирүүлээгүй байна.

Мэдээний ирцийг өмнөх улирлуудтай харьцуулан үзвэл:

/Хүснэгт 1/

д/д	ҮЗҮҮЛЭЛТ	Мэдээ ирүүлэх ББСБ-ын тоо	Мэдээ ирүүлсэн ББСБ-ын тоо	Мэдээний ирц	Өсөлт, бууралт хувиар /өмнөх улирлаас /
1	2011 оны 1 дүгээр улирал	93	73	78.5%	0.0%
2	2011 оны 2 дугаар улирал	98	60	61.2%	-17.3%
3	2011 оны 3 дугаар улирал	96	52	54.2%	-7.0%
4	2011 оны 4 дүгээр улирал	92	67	72.8%	18.6%
5	2012 оны 1 дүгээр улирал	91	68	74.7%	3.0%
6	2012 оны 2 дугаар улирал	91	66	72.5%	-2.2%
7	2012 оны 3 дугаар улирал	91	61	67.0%	-5.5%
8	2012 оны 4 дүгээр улирал	94	68	72.3%	5.3%
9	2013 оны 1 дүгээр улирал	98	70	71.4%	-0.9%
10	2013 оны 2 дугаар улирал	98	69	70.4%	-1%
11	2013 оны 3 дугаар улирал	99	64	67.67%	-2.33%
12	2013 оны 4 дүгээр улирал	104	74	71.15%	3.48%

Дээрх хүснэгтээс тайлант хугацаанд валютын арилжааны мэдээний ирцийг хувиар тооцож үзвэл:

- 2010 оны 1,2,3,4 дүгээр улиралд 27.7% -с 74.7%;
- 2011 оны 1,2,3,4 дүгээр улиралд 54.2% -с 78.8%;
- 2012 оны 1,2,3,4 дүгээр улиралд 67.0% -с 74.7%;
- 2013 оны 1 дүгээр улиралд 71.4%;
- 2013 оны 2 дугаар улиралд 70.4%;
- 2013 оны 3 дугаар улиралд 67.6%;
- 2013 оны 4 дүгээр улиралд 71.15%;
- 2013 оны 1,2,3,4 дүгээр улиралд 67.6% -с 71.15% байна.

ХОЁР. ГАДААД ВАЛЮТЫН АРИЛЖАА БОЛОН ВАЛЮТЫН ХАНШ

ББСБ-уудаас ирүүлсэн гадаад валютын арилжааны мэдээнд үндэслэн иргэн, хуулийн этгээдээс худалдан авсан гадаад валютууд болон худалдсан гадаад валют тус бүрийн ханшийг ам.доллар болон Монгол улсын үндэсний валют төгрөгт хөрвүүлсэн дүнгээр тус тус тооцон өмнөх улиралтай харьцуулсан байдлаар гаргалаа.

2.1 Гадаад валютыг худалдан авсан болон худалдсан арилжааны талаар:

Тайлант хугацаанд гадаад валютын арилжааны үйл ажиллагаа эрхлэх 104 ББСБ-уудын худалдан авсан болон худалдсан валютуудын дүнг ам.доллар, төгрөгт хөрвүүлэн, өмнөх улиралтай харьцуулж үзвэл:

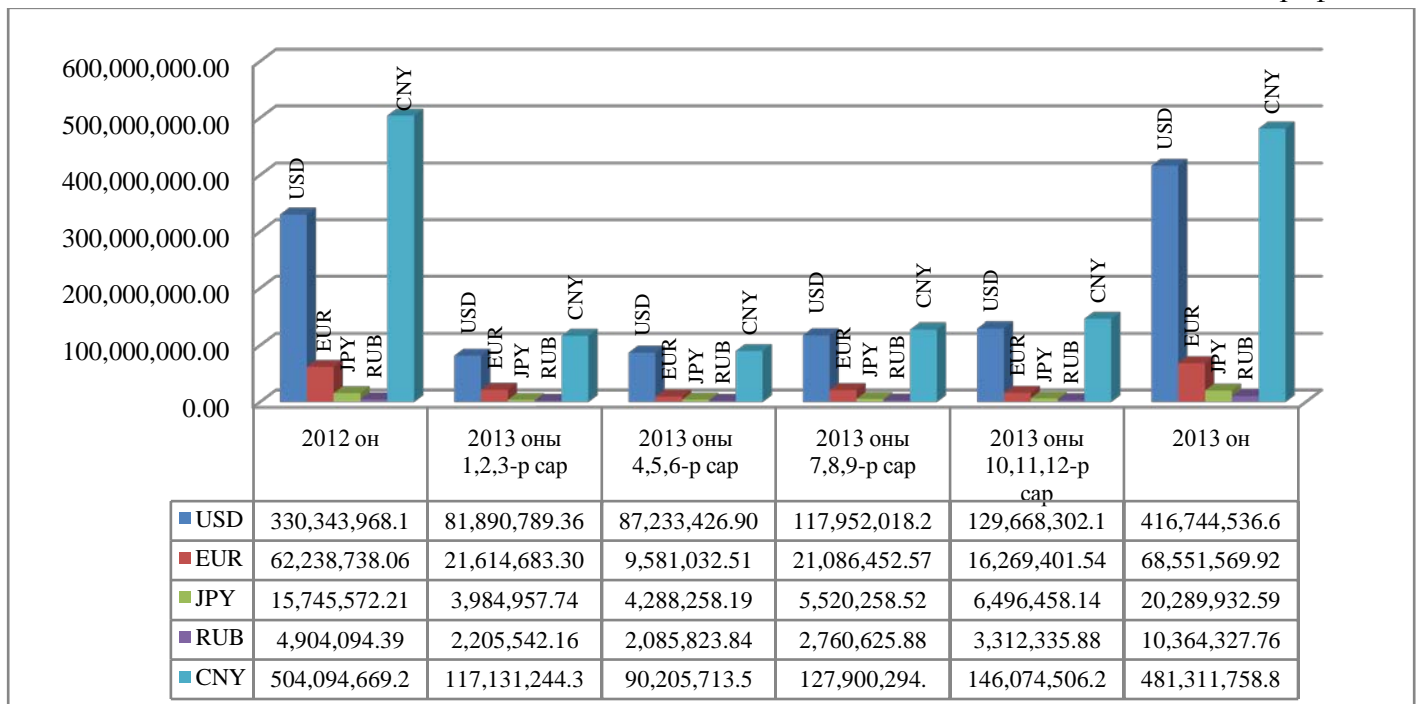
Худалдан авсан:

/Хүснэгт 2/

№	ВАЛЮТЫН НЭР	Жил					
		2013 оны 7,8,9 дүгээр сар	2013 оны 10,11,12 дугаар сар	Өсөлт, бууралт /+-/ /өмнөх үеэс/	2012 он	2013 он	Өсөлт, бууралт /+-/ /өмнөх үеэс/
1	Төгрөгт шилжүүлсэн /мянган төгрөгөөр/	281,474,729.7	307,622,338.9	26,147,609.2	977,678,529.4	1,019,803,652.8	42,125,123.4
2	Ам.долларт шилжүүлсэн /мянган ам.доллар/	179,344.2	181,360.9	2,016.7	721,090.4	665,840.40	-5,525.0
3	ДУНДАЖ ХАНШ	1,569.47	1,696.19	126.72	1,350.85	1,522.98	172.13

Худалдан авсан валютуудыг төгрөгт шилжүүлснээр /мян.төг/:

/График1/

Худалдсан:

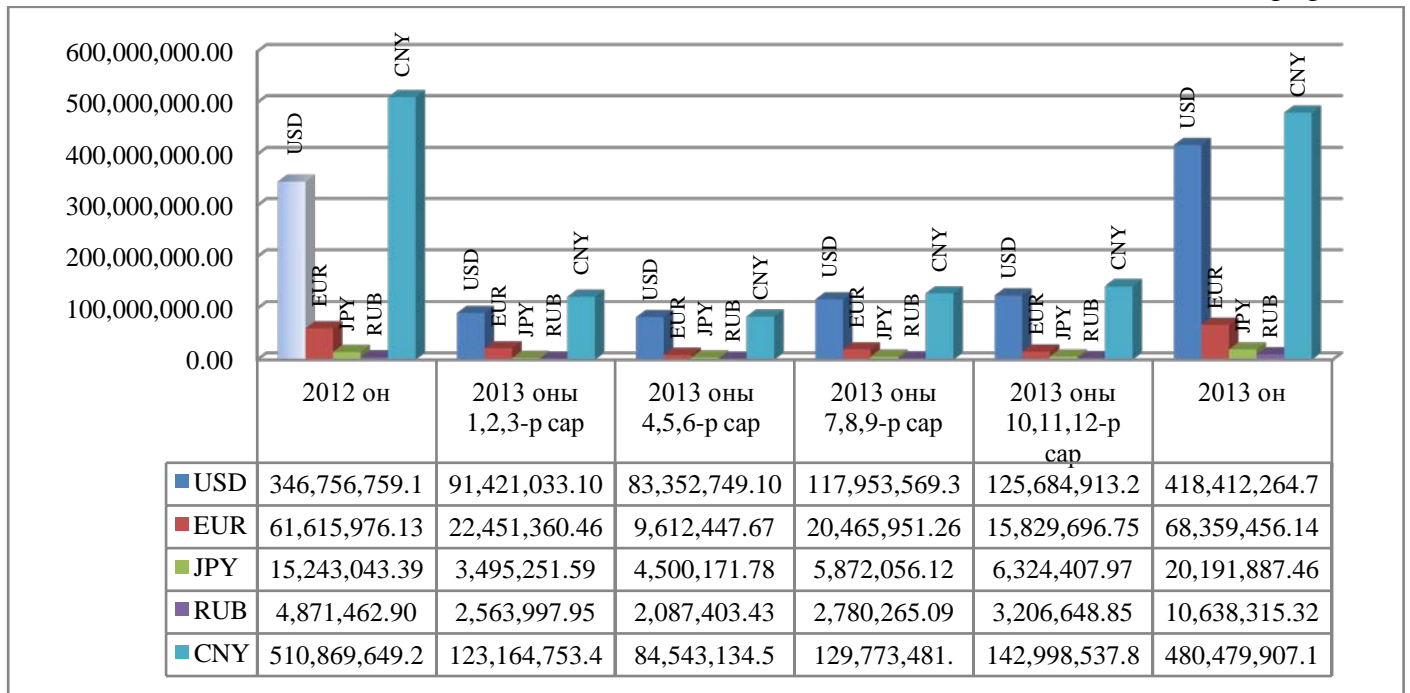
/Хүснэгт 3/

№	ВАЛЮТЫН НЭР	Жил					
		2013 оны 7,8,9 дүгээр сар	2013 оны 10,11,12 дугаар сар	Өсөлт, бууралт /+-/ /өмнөх үеэс/	2012 он	2013 он	Өсөлт, бууралт /+-/ /өмнөх үеэс/

1	Төгрөгт шилжүүлсэн /мянган төгрөгөөр/	283,101,174.34	299,610,901.16	16,509,726.82	1,058,464,057.85	1,011,792,215.06	-46,671,842.7
2	Ам.долларт шилжүүлсэн /мянган ам.доллар/	179,681.76	175,419.54	4,262.22	780,240.77	659,899.04	-120,341.73
3	ДУНДАЖ ХАНШ	1,575.57	1,707.97	132.4	1,357.2	1,529.38	172.18

Худалдсан валютуудыг төгрөгт шилжүүлснээр /мян.төг/:

/График 2/

Тайлант улиралд худалдан авсан нийт гадаад валютуудын дүнг төгрөгт хөрвүүлэн, өмнөх улиралтай харьцуулахад 26,147,609.2 мянган төгрөгөөр буюу 9.2 хувиар, ам.долларт өрвүүлсэн дүнгээр 2,016.7 мянган ам.доллараар буюу 1.12 хувиар өссөн байна. Худалдсан нийт гадаад валютуудын хувьд өмнөх улиралтай харьцуулахад 16,509,726.82 мянган төгрөгөөр буюу 5.8 хувиар өсч, ам.долларт хөрвүүлсэн дүнгээр 4,262.22 мянган ам.доллараар буюу 2.37 хувиар буурсан байна.

2013 онд худалдан авсан нийт гадаад валютуудын дүнг төгрөгт хөрвүүлэн, өмнөх онтой харьцуулахад 42,125,123.4 мянган төгрөгөөр буюу 4.3 хувиар өсч, ам.долларт хөрвүүлсэн дүнгээр 5,525.0 мянган ам.доллараар буюу 0.76 хувиар буурсан байна. Худалдсан нийт гадаад валютуудын хувьд өмнөх онтой харьцуулахад 46,671,842.79 мянган төгрөгөөр буюу 4.4 хувиар, ам.долларт хөрвүүлсэн дүнгээр 120,341.73 мянган ам.доллараар буюу 12.68 хувиар тус тус буурсан байна. 2013

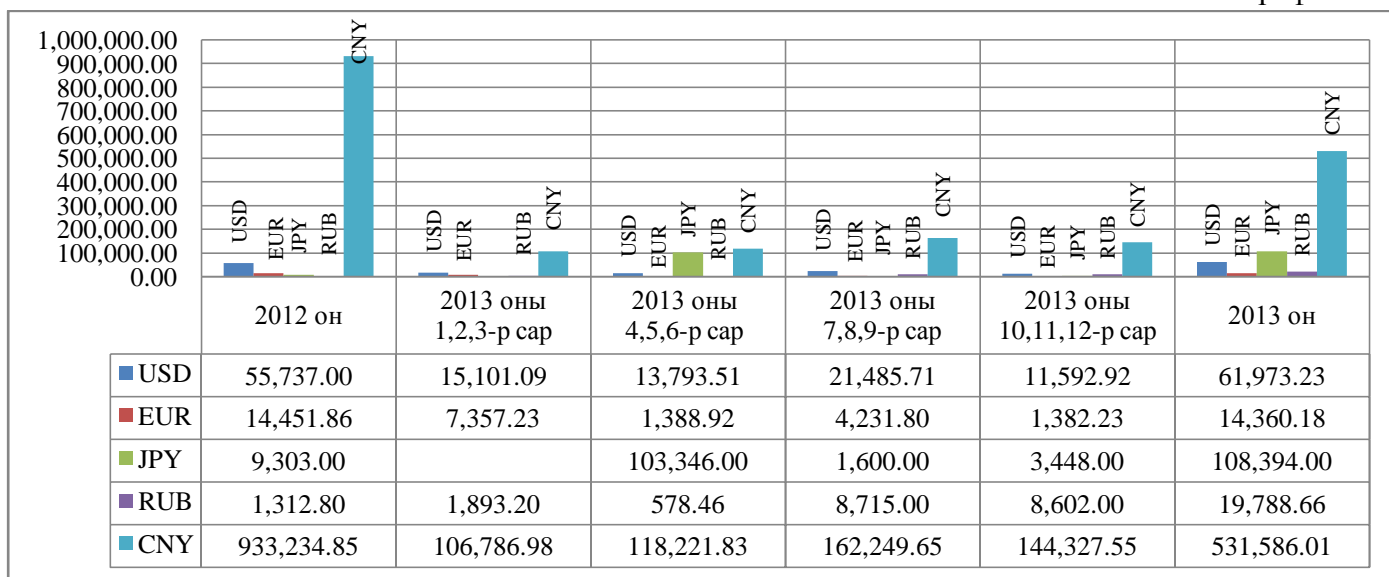
онд худалдан авсан нийт гадаад валютуудын дүнг дөгрөгт хөрвүүлсэн дүнгээр өмнөх онтой харьцуулахад өссөн байгаа боловч ам.долларын ханш өссөний улмаас ам.долларт хөрвүүлсэн дүнгээр буурсан үзүүлэлттэй байна.

ББСБ-уудын 2013 оны 4 дүгээр улиралд худалдсан нийт гадаад валют болон худалдан авсан нийт гадаад валютуудын дүнг төгрөгт шилжүүлснээр /299,610,901.16₮-307,622,338.9₮/ -8,011,437.74 мянган төгрөг буюу нийт арилжааны үнийн дүнгийн 1.31 хувийг, ам.долларт хөрвүүлснээр /175,419.54\$-181,360.9\$/ -7,447.18 мянган ам.доллар буюу 2.08 хувийг тус тус эзэлж байна. Өөрөөр хэлбэл, тайлант хугацаанд ББСБ-уудаас валютын зах зээлд нийлэх гадаад валютын нийлүүлэлтийн хэмжээ буурсан байна.

Нэгтгэлийн дүнгээр худалдан авсан нийт валютын 6.14 хувийг хуулийн этгээдээс, 93.86 хувийг иргэдээс худалдан авсан, худалдсан нийт валютын 4.55 хувийг хуулийн этгээдэд, 95.45 хувийг иргэдэд худалдсан байх ба энэ нь ББСБ-уудын гадаад валютын арилжаанд ихэвчлэн иргэд үйлчлүүж байгаа болохыг харуулж байна.

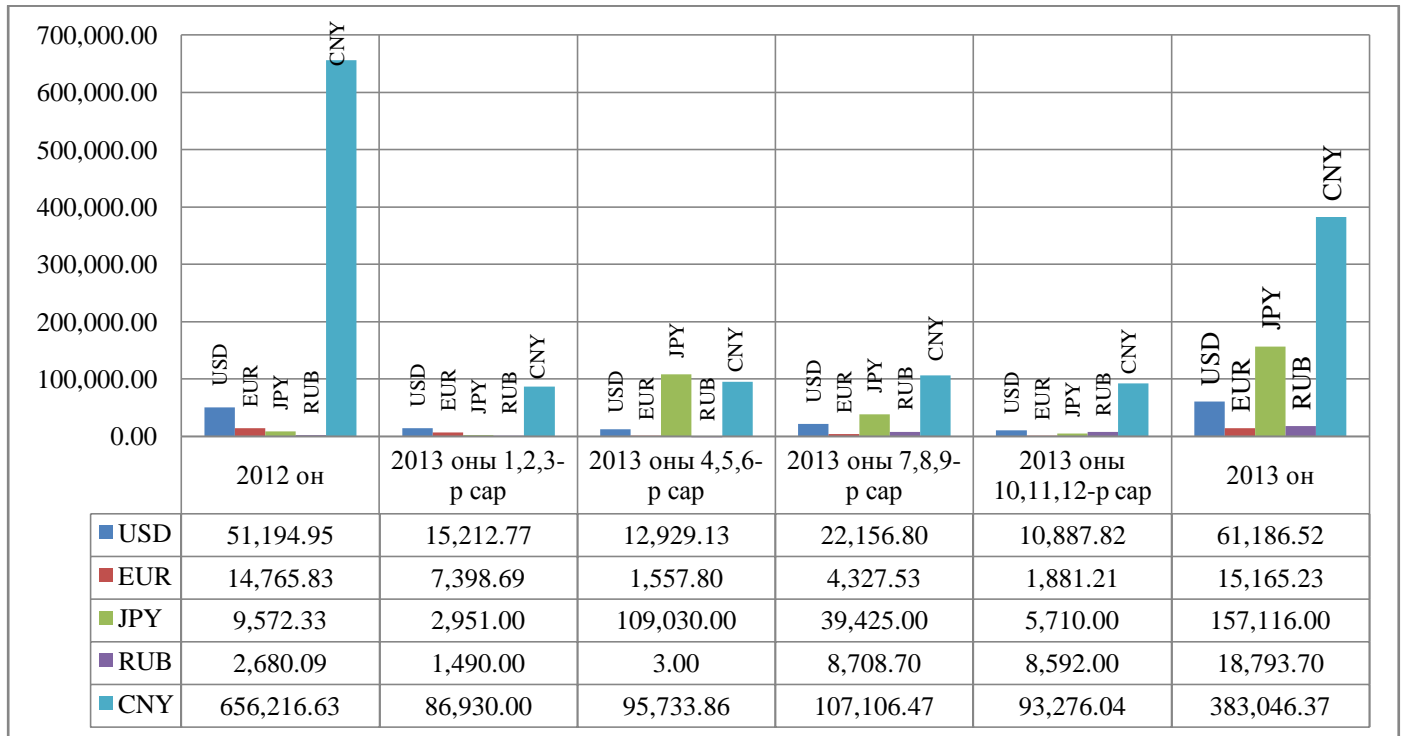
Хуулийн этгээдээс худалдан авсан валютуудын дүн /мянгачилсан дүнгээр/:

График 3/

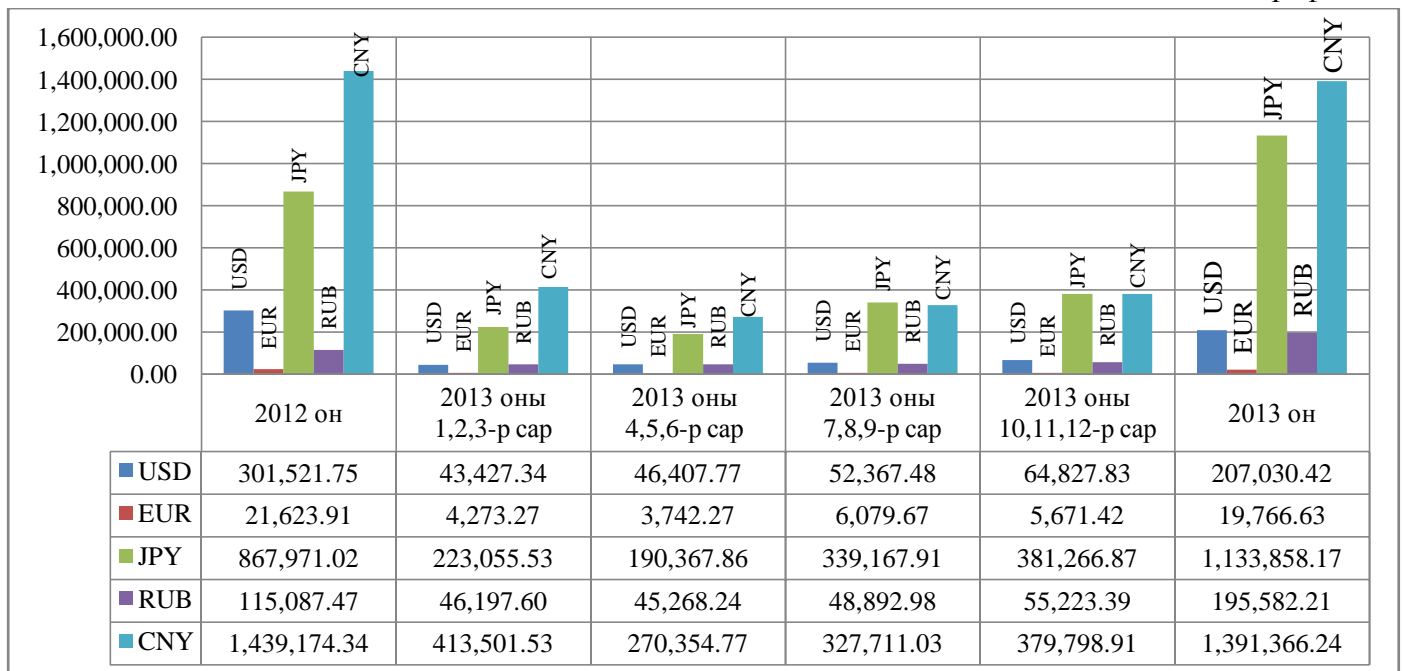
Хуулийн этгээдэд худалдсан валютуудын дүн /мянгачилсан дүнгээр/:

/График 4/

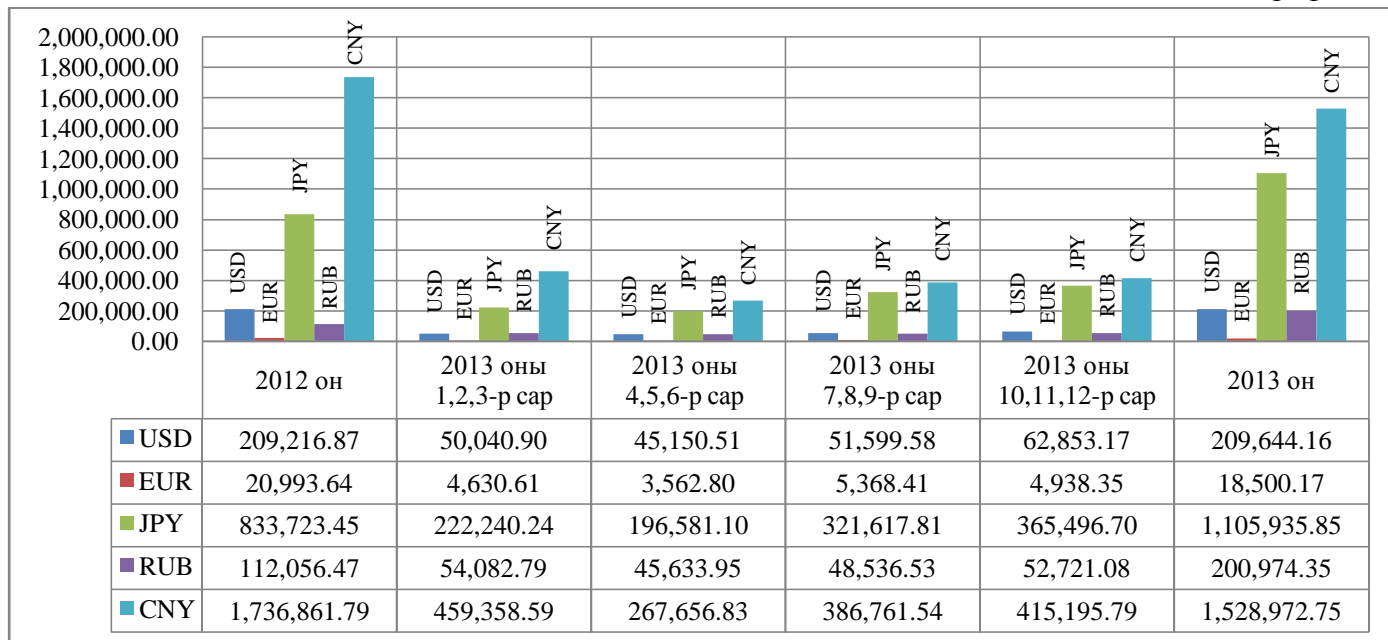
Иргэдээс худалдан авсан валютуудын дүн /мянгачилсан дүнгээр/:

/График 5/

Иргэдэд худалдсан валютуудын дүн /мянгачилсан дүнгээр/:

График 6/

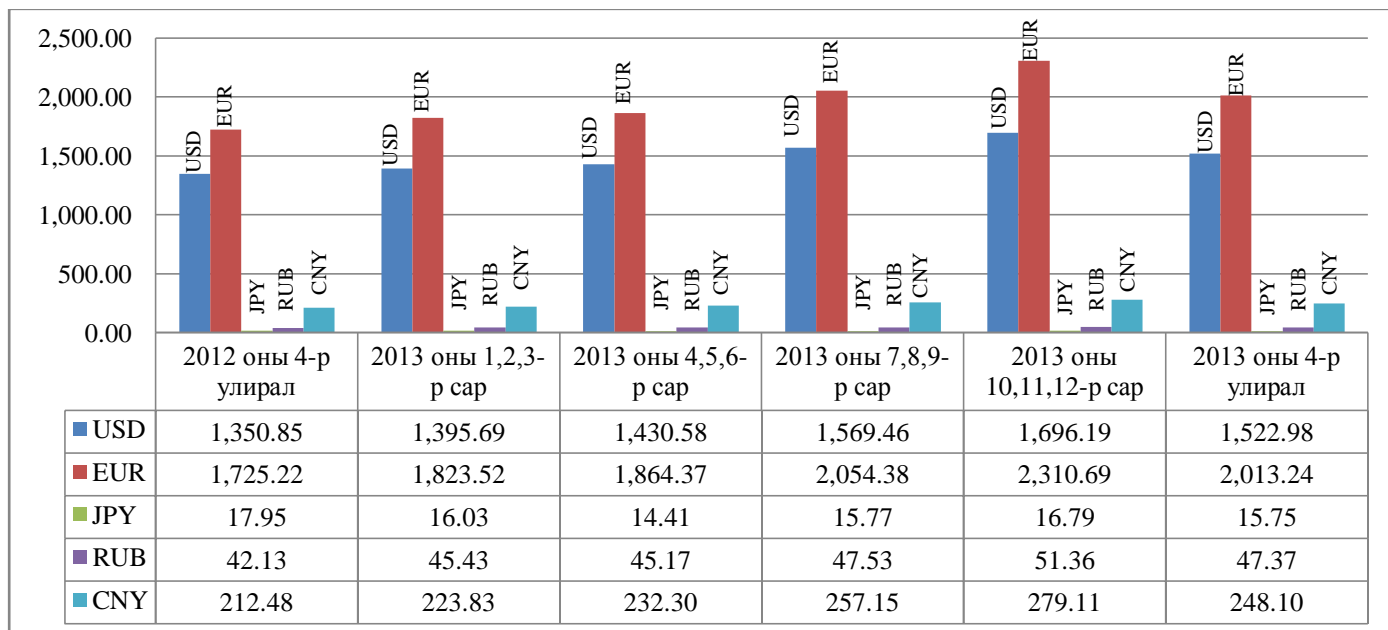

2.2 Валютын ханшны талаар:

Гадаад валютын арилжааны үйл ажиллагаа эрхлэх 104 ББСБ-ын худалдан авсан болон худалдсан нийт валют тус бүрийн дундаж ханшийг харуулбал:

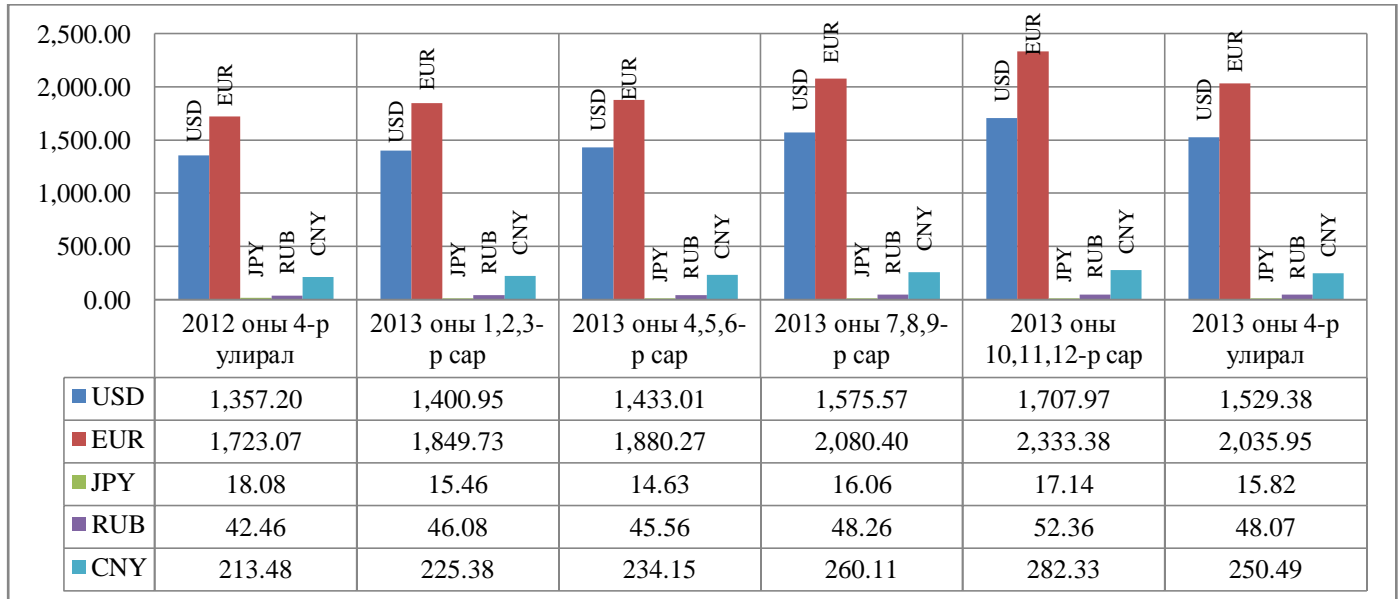
Гадаад валютуудыг худалдан авсан дундаж ханш:

График 7/

Гадаад валютуудыг худалдсан дундаж ханш:

/График 8/

ББСБ-уудын гадаад валютын арилжаандүггэмэл ордог гадаад валютуудын зах зээл дэх ханшийн өөрчлөлт /хэлбэлзэл/-ийг үзүүлбэл:

/төгрөгөөр/

/Хүснэгт 4/

№	Валютын төрөл	Худалдаж авсан дундаж ханш					
		2013 оны 7,8,9-р сар	2013 оны 10,11,12-р сар	Өсөлт, бууралт /+;- /өмнөх үеэс/	2012 он	2013 он	Өсөлт, бууралт /+;- /өмнөх үеэс/
1	АНУ доллар	1,569.47	1,696.19	126.72	1,350.85	1,522.98	172.13
2	Евро	2,054.38	2,310.69	256.31	1,725.22	2,013.24	288.02
3	БНХАУ-ын юань	257.15	279.11	21.96	212.48	248.10	35.62
4	ОХУ-ын рубль	47.53	51.36	3.83	42.13	47.37	5.24
5	Японы иен	15.77	16.79	1.02	17.95	15.75	-2.20

/төгрөгөөр/

/Хүснэгт 5/

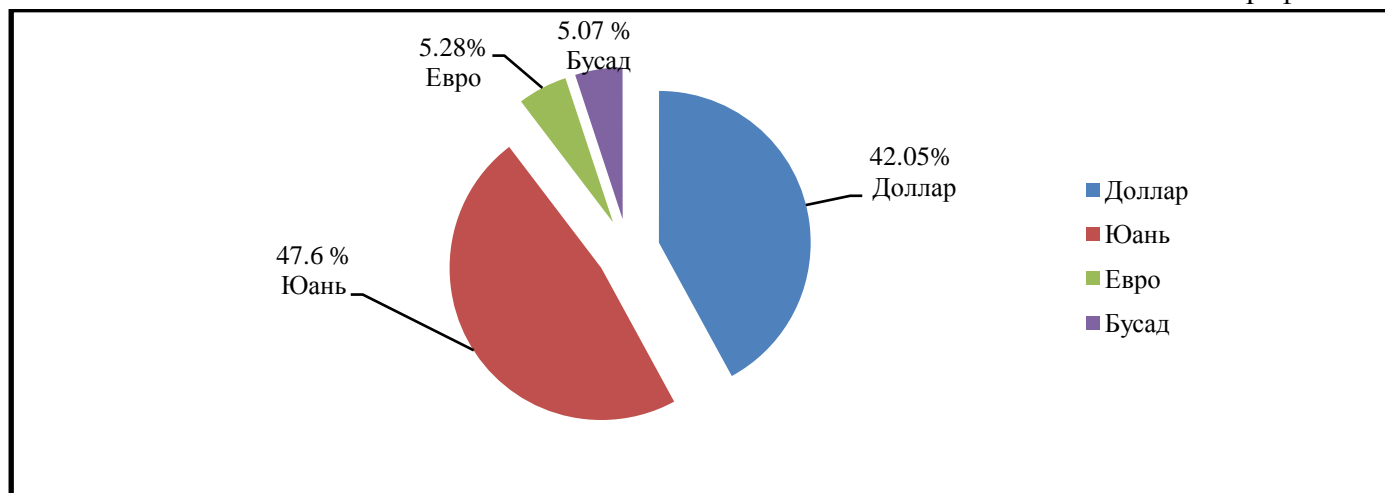
№	Валютын төрөл	Худалдсан дундаж ханш					
		2013 оны 7,8,9-р сар	2013 оны 10,11,12-р сар	Өсөлт, бууралт /+;- /өмнөх үеэс/	2012 он	2013 он	Өсөлт, бууралт /+;- /өмнөх үеэс/
1	АНУ доллар	1,575.57	1,707.97	132.40	1,357.20	1,529.38	172.18
2	Евро	2,080.40	2,333.38	252.98	1,723.07	2,035.95	312.88
3	БНХАУ-ын юань	260.11	282.33	22.22	213.48	250.49	37.01

4	ОХУ-ын рубль	48.26	52.36	4.10	42.46	48.07	5.61
5	Японы иен	16.06	17.14	1.08	18.08	15.82	-2.26

Гадаад валютын арилжааны мэдээний нэгтгэлд тайлант хугацаанд нийт /307,622,338.9₮+299,610,901.1₮/ 607,233,240.0 мянган төгрөг буюу /181,360.9\$+175,419.5\$/ 356,780.4 мянган ам.долларын арилжаа хийсний /129,668,302.2₮+125,684,913.2₮/ 255,353,215.4 мянган төгрөг буюу /76,446.8\$+73,589.4\$/ 150,036.2 мянган ам.доллар нь нийт арилжааны 42.05 хувийг, /16,269,401.5₮+15,829,696.7₮/ 32,099,098.2 мянган төгрөг буюу /9,591.7\$+9,268.1\$/ 18,859.8 мянган ам.долларын евро нь нийт арилжааны 5.28 хувийг, /146,074,506.2₮+142,998,537.8₮/ 257,673,281.4 мянган төгрөг буюу /81,492.5\$+82,366.1\$/ 163,858.6 мянган ам.долларын юань нийт арилжааны 47.60 хувийг юань эзэлж байгаа бөгөөд үлдсэн 5.07 хувийг бусад валют эзэлж байна.

Нийт гадаад валютуудын арилжаанд тухайн валютын эзлэх хувь:

/График 9/

ГУРАВ. САНАЛ, ДҮГНЭЛТ

Гадаад валютын арилжааны үйл ажиллагаа эрхэлдэг ББСБ -ууд нь гадаад валютын ханшийн зөрүүн дээр ашиг олох зорилготой байдагтай уялдан ББСБ-уудын мөнгөн хөрөнгө зах зээл дээрх эрэлт хэрэгцээтэй уялдаж өдөрт хэдэн ч удаа эргэлтэд орох тохиолдол гардаг. Иймээс гадаад валютын худалдсан болон худалдан авсан мөнгөний дүн өндөр дүнтэй гардаг.

2013 онд худалдан авсан нийт гадаад валютуудын хувьд өгрөгт хөрвүүлсэн дүнгээр өмнөх оноос өссөн байгаа боловч ханшийн өсөлтийн улмаас ам.долларт хөрвүүлсэн дүнгээр буурсан үзүүлэлттэй байна. Худалдсан нийт гадаад валютуудын хувьд өмнөх онтой харьцуулахад төгрөгт

хөрвүүлсэн дүн, ам.долларт хөрвүүлсэн дүнгээр аль алингаар нь буурсан үзүүлэлттэй байгаа нь ханшийн хэлбэлзлээс гадна гадаад валютын нөөц буурсантай холбоотой байх магадлалтай.

Гадаад валютын арилжаангүйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй нийт ББСБ -уудыг арилжааны мэдээгээ сар бүр, бүрэн цахим хэлбэрээр ирүүлж байхыг хариуцсан хянан шалгагч нар нь утсаар ярьж, шаардан цахим болон хэвлэмэл хэлбэрээр авч байна. Цахим хэлбэрээр мэдээгээ ирүүлэх ББСБ-уудыг 2013 оны 4 дүгээр улиралд бүрэн хамруулах зорилготой ажилласан бөгөөд үйл ажиллагаа явуулсан ББСБ-уудаас 100 хувь мэдээгээ авсан байна. Өмнөх онуудтай харьцуулахад 2013 онд ББСБ-ууд тогтмол мэдээгээ ирүүлж хэвшиж байгаа сайн үр дүн харагдаж байна.

Мэдээг цахим хэлбэрээр ирүүлсэн ББСБ-уудын тоог авч үзвэл:

/Хүснэгт 7/

№	Хугацаа	Ирц /ББСБ тоогоор/
1	2011 оны 8 дугаар сар	15
2	2011 оны 9 дүгээр сар	12
3	2011 оны 10 дугаар сар	31
4	2011 оны 11 дүгээр сар	41
5	2011 оны 12 дугаар сар	39
6	2012 оны 1 дүгээр улирал	36
7	2012 оны 2 дугаар улирал	34
8	2012 оны 3 дугаар улирал	31
9	2012 оны 4 дүгээр улирал	69
10	2013 оны 1 дүгээр улирал	70
11	2013 оны 2 дугаар улирал	69
12	2013 оны 3 дугаар улирал	64
13	2013 оны 4 дүгээр улирал	70

Гадаад валютын арилжаангүйл ажиллагаа эрхлэн явуулдаг ББСБ -ууд нь бэлэн мөнгөөр арилжаа хийдэг учраас гадаад валютын арилжааны мэдээг ББСБ -уудаар сар бүр, бүрэн гаргуулан авч, нэгтгэлд хамруулж байх нөмгө санхүүгийн зах зээл дээр эргэлдэж буй бэлэн мөнгөний тоо хэмжээг тодорхой гаргахад чухал ач холбогдолтой.

Мэдээний ирц, үнэн бодит байдал нь мөнгө санхүүгийн зах зээл дээр арилжаалагдаж буй гадаад валютын нэр өрөл түүний тоо хэмжээ, ханш, ханшийн хэлбэлзэлийн талаарх мэдээллийг тодорхой харуулах юм. Энэ нь гадаад валютын ханш өөрчлөлтүүд манай улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгтийн ханшид хэрхэн нөлөөлж буй эсэхийг тодорхойлоход төдийгүй мөнгөний бодлогод чухал үүрэг гүйцэтгэнэ.

БИЧИЛ САНХҮҮГИЙН ГАЗАР